

TYYKI - työtä ja kestäväää kilpailukykyä tekstiilikierrossa

Osaamista tekstiilikiertoon

Tiedätkö sinä, mitä käyttämillesi vaatteille ja kodintekstiileille tapahtuu, kun et enää tarvitse niitä? Tiedätkö, onko tuote vielä käyttökelpoinen, voiko tuotteesta hyödyntää materiaaleja, voiko sen korjata uudelleenkäyttöä varten, vai olisiko sen aika päätyä loppujätteeksi? Tekstiililajittelun osaaminen on tulevaisuuden kansalaistaito, joka jokaisen tulee osata. Oikeaoppisella tekstiilien lajittelulla säästämme tärkeitä luonnon raaka-aineita, pidennämme tuotteen käyttöikää, vähennämme loppujätteen määrää sekä aikaansaamme työllistävää ja kilpailukykyä tuottavaa toimintaa. Euroopan komissio (2022) nostaa esiin, kuinka tekstiililajittelu on tärkeää, jotta uusioraaka-aineiksi soveltuvat tekstiilit eivät päätyisi polttoon ja näin ollen materiaalit, joiden tuottamiseen on kulutettu paljon tärkeitä luonnonvaroja, hyödynnettäisiin mahdollisimman pitkään ja monipuolisesti käytössä. Kiertotaloustekstiilien uudelleenkäyttö vähentää jätettä ja säästää neitseellisistä raaka-aineista valmistettujen vaatteiden tuotantoon verrattuna makeaa vettä, maa-ainesta, fossiilista polttoainetta, biomassaa ja energiaa.

Uudelleen käyttöön päätyvät tekstiilituotteet ovat nostaneet suosiotaan viime vuosina. Se voidaan todeta esimerkiksi siitä, että Internetissä on verkkokauppoja, jossa myydään käytettyjä vaatteita ja mallistoja suunnitellaan ja myydään uudelleenkäytettävistä vaatteista ja kankaista. Useat Salmisen ja Parkon (2023) haastatteluissa esille tulleet työtehtävät liittyvätkin tuotteiden myyntiprosessiin. Tämän ansiosta second hand -palvelujen suosio on Pulliaisen (2022) mukaan mahdollistanut sellaisten uusien palvelujen avaamisen myös pienemmille paikkakunnille ja itsensä työllistäjiä onkin jo runsaasti kiertotalouden erilaisissa palveluissa. Haastattelujen mukaan alalla keskeistä osaamista on tietous kiertotaloudesta, jätelainsäädännöstä, materiaalituntemuksesta, brändituntemuksesta ja vintagetuotteista.

Suomen tekstiili ja muoti (2023) näkee, että keväällä 2022 käynnistetty yhteiskehittämisprosessi eurooppalaisen tekstiilikosysteemin siirtymäväylän kehittämiseksi tukee tekstiilialan resilienssiä ja kilpailukykyä. Tämän ansiosta EU:ssa voi lisääntyä työpaikat erityisesti kiertotalouden alalla. TYYKI – työtä ja kestäväää kilpailukykyä tekstiilikierrosta -hankkeen tavoitteena on valmistaa ja tarjota matalan kynnyksen opintoja henkilöille, jotka työskentelevät tai joilla on kiinnostusta työllistyä osaksi tekstiilikierrosta eri työtehtäviin. Koulutuskokonaisuudet tarjoavat opiskelijoille hyvät perustiedot tekstiilikierrosta periaatteista ja tekstiililajittelusta. Lisäksi opinnot tukevat opiskelijoiden minäpystyvyyttä sekä turvallista tapaa toimia tekstiilikierrosta eri työtehtävissä. Koulutuskokonaisuudet perustuvat opetushallituksen Tekstiililajittelijana toimimisen 15 osaamispiiristä (osp)

tutkinnon osaan. Koulutuskokonaisuudessa pilotoidaan tutkinnon osaan laadittavia digitaalisia oppimateriaaleja. Hankkeessa toimivat Kouvolan ammattiopisto Eduko, Harjulan Setlementti ry/Harjulan kansalaisopisto, Työväen Sivistysliitto TSL ja Etelä-Savon ammattiopisto Esedu.

Tekstiilien kiertotalous ja tuottajavastuu

Ympäristöministeriö (2022) kuvaa, että kiertotalous on tulevaisuuden talousmalli, joka auttaa hillitsemään ilmastokriisiä, luontokatoa ja luonnonvarojen ylikulutusta. Kiertotaloudessa tuotteet ja materiaalit pysyvät käytössä pitkään ja turvallisesti. Kiertotalous tarjoaa ratkaisuja hillitä ilmastonmuutosta ja pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen. Kiertotalous ei ole vain kierrättämistä, vaan myös vuokratapalveluita, korjaamista ja jakamista. Kiertotaloudessa luonnonvaroja käytetään kestävämmiin ja ne pysyvät kiertossa pitempään ja turvallisesti.

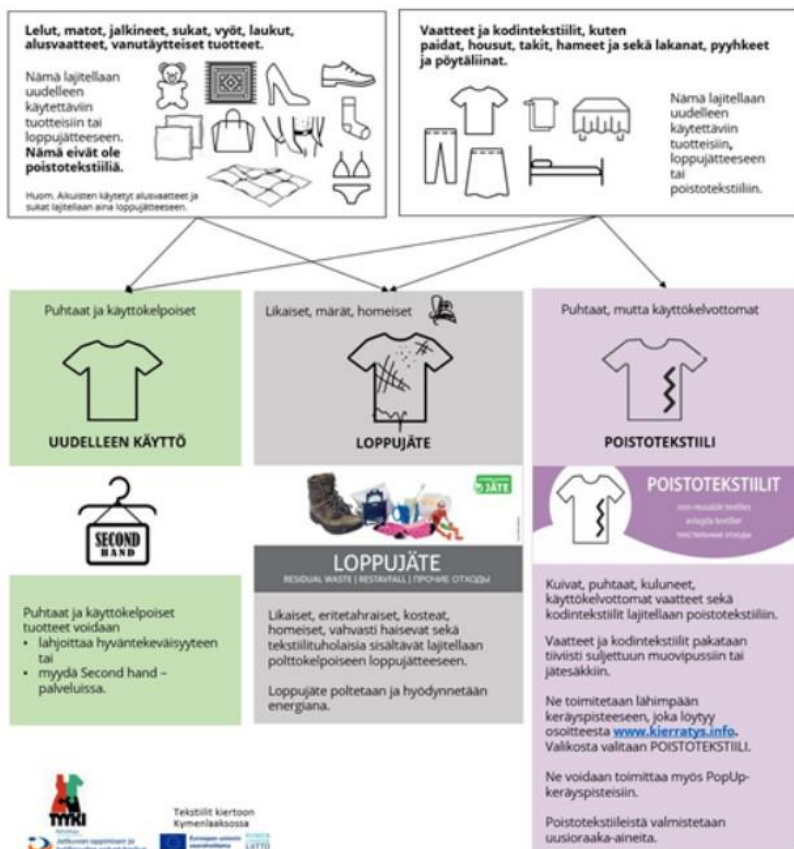
Ongelmana suureen käytettyjen tekstiilien määrään lienee pikamuodin aikaansaama kulutustapa ostaa paljon edullisia tuotteita ja heittää pois muutaman käytön jälkeen. Ekologisesti kestävämpi suunta olisi hankkia pitkäikäisiä, hyvästä materiaalista valmistettuja tuotteita hitaan ja kestäväen muodin mukaisesti. Euroopan ympäristökeskuksen (2020) ja Suomen tekstiili ja muodin (2021) mukaan eurooppalainen kuluttaakin keskimäärin kaksikymmentäkuusi kilogrammaa tekstiilimateriaaleja vuodessa ja näistä noin yksitoista kilogrammaa tekstiilejä heitetään pois vuodessa. Minne tarpeettomat, poisheitetyt tekstiilit sitten päätyvät? National Geographyn (2023) artikkelin mukaan Euroopasta, Aasiasta ja Amerikasta saapuu tällä hetkellä vuosittain miljoonia tonneja myymättömiä vaatteita Chileen ensin lajittelu- ja jälleenmyyntiin, ja sen jälkeen autiomaahan tekstiilivuoreksi hylättyjen vaatteiden kaatopaikalle.

Routio (2023) esittelee tekstiilien tuottajavastuuta jätedirektiivin muutosehdotuksessa. Siinä etusijalle asetetaan jätteiden syntymisen ehkäisy, tekstiilien uudelleenkäyttö ja siihen valmistelu sekä kierrätys (erityisesti kuidusta kuduksi). Tekstiileille ehdotetun laajennetun tuottajavastuun tarkoituksena on varmistaa korkeatasoinen ympäristön- ja terveydensuojelu sekä luoda markkinat uudelleenkäytölle, sen valmistelulle ja kierrätykselle ja lajittelulle. Tuottajalla tarkoitettaisiin valmistajaa, maahantuoja ja jakelijaa, myös etäkauppaa. Tuottajana ei pidettäisi käytettyjen tekstiilien kauppiaita eikä käytetyistä tuotteista valmistettujen uusien tuotteiden kauppiaita eikä pieniä alle kymmenen henkilön yrityksiä eikä mittatilaustuotteita valmistavia mikroyrityksiä. Muutosehdotus muuttaisi merkittävästi nykyisiä käytäntöjä sekä uudelleenkäytettävien tekstiilien että tekstiilijätteen osalta.

Tekstiilien lajittelu kotitalouksissa ja poistotekstiilien lajittelupisteissä

Jäteasetuksen (2021) mukaisesti kunnan tehtävä on järjestää asumisesta syntyvän tekstiilijätteen vastaanotto alueellisilla vastaanottopisteillä viimeistään 1.1.2023. Suurin osa tekstiileistä päättyy tällä hetkellä loppujätteeksi ja poltetaan, vaikka tekstiileissä olisi vielä käyttökelpoisia tuotteita tai poistotekstiiliksi soveltuvia materiaaleja. Salmisen ja Parkon (2023) tekemien haastattelujen mukaan tekstiililajittelussa noudatetaan etusijajärjestystä. Ensimmäisenä pyritään tekstiilien uudelleenkäyttöön sellaisenaan ja sen jälkeen niiden hyödyntämiseen materiaalina. Materiaali voidaan hyödyntää kankaana tai lisätarvikkeina.

Toinen uusi työtehtävä tekstiilikierrossa onkin hyötyerottelijan tehtävä, jossa materiaalista erotetaan napit, vetoketjut ja muut hyödynnettävät lisätarvikkeet. Kolmas työtehtävä on tekstiilimateriaalin skannaaja, joka varmistaa tekstiilin materiaalien ennen jatkokäsittelyä.

Kuvio 1. Tekstiilien kiertotalous. Tarpeettomien tekstiilien lajittelu kotitalouksissa, 2023. Parkko, M., Hämäläinen, M., Karhu, J., Leppälä V.

Kuluttajien pois heittämät tarpeettomat materiaalit jaetaan pääasiassa kolmeen jakeeseen (Kuvio 1): uudelleen käyttöön, poistotekstiiliin ja loppujätteeseen. Tavoitteena olisi, että kansalaiset oppisivat lajittelemaan omat käyttämättömät tekstiilituotteet kyseisen jaottelun mukaan, koska Salmisen ja Parkon (2023) kiertotaloustoimijoiden haastatteluissa poistotekstiilien keräyskohteissa haasteeksi on noussut kierrätyspisteisiin tuotavien tuotteiden sopimattomuus, likaisuus, kosteus ja tuholaisongelmat. Pahimmassa tapauksessa tämä johtaa suureen määrään loppujätettä, johon joutuu poistotekstiilejä, joista muuten olisi saatu uusioraaka-aineita. Suomen tekstiili ja muodin (2021) mukaan Suomessa jopa 60 %

poistotekstiileihin päätyvistä tuotteista päätyy loppujätteeksi. Tyyki hankkeen tavoitteena on tuoda tekstiililajittelun osaamista kansalaisille ja tekstiilien parissa työskenteleville, jolloin poistotekstiileihin päätyvän loppujätteen määrä pieneneisi huomattavasti.

Lähteet

Euroopan komissio (2022) Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle Kestäviä ja kiertotalouteen perustuvia tekstiilejä koskeva EU:n strategia

Euroopan ympäristökeskus (2020) Tekstiilituotannon ja -jätteen vaikutus ympäristöön Linkki:

<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20201208STO93327/tekstiilituotannon-ja-jatteen-vaikutus-ymparistoon> Viitattu 3.10.2023.

Jäteasetus 978/2021

National Geography (2023). Fast fashion goes to die in the world's largest fog desert. The scale is breathtaking. [Chile's Atacama Desert has become a fast fashion dumping ground](https://www.nationalgeographic.com) ([nationalgeographic.com](https://www.nationalgeographic.com)) Viitattu 30.10.2023.

Parkko, M., Hämäläinen, M., Karhu, J. & Leppälä V. (2023). Tekstiilien kiertotalous. Tarpeettomien tekstiilien lajittelu kotitalouksissa. TYYKI- ja Tekstiilit kierto Kymenlaaksossa -hankkeissa kehitetty kuvio.

Pulliainen S. (2022) Second hand - Sosiaalisesti hyväksyttävää shoppailua Linkki: <https://tutka.pro/ymparisto/second-hand-sosiaalisesti-hyvaksyttavaa-shoppailua/> Viitattu 3.10.2023

Routio, J. (2023). Ympäristöministeriö. Kiertotalous-Suomi (KiSun) kiertotalouskahvit 14.9.2023. Tekstiilien tuottajavastuu tulee - mikä muuttuu? Tekstiilien tuottajavastuu jätedirektiivin muutosehdotuksessa. [1.-Tekstiilien-tuottajavastuu-jatedirektiivin-muutosehdotuksessa-Johanna-Routio-ymparistoministerio.pdf](https://www.ymparisto.fi/documents/download/14923/1.-Tekstiilien-tuottajavastuu-jatedirektiivin-muutosehdotuksessa-Johanna-Routio-ymparistoministerio.pdf)

Salminen, T, ja Parkko, M. (2023). Haastattelut ja kyselyt. 2023. TYYKI-hanke.

Suomen tekstiili ja muoti (2021) Tuore tutkimus: Suomessa syntyy 85,77 miljoonaa kiloa poistotekstiiliä vuodessa Linkki: <https://www.stjm.fi/uutiset/tuore-tutkimus-suomessa-syntyy-8577-miljoonaa-kiloa-poistotekstiilia-vuodessa/> Viitattu 3.10.2023.

Suomen tekstiili ja muoti (2023) EU-komissio toivoo yritysten sekä tutkimus- ja oppilaitosten sitoumuksia tekstiiliekosysteemin siirtymäväylän toteutukseen Linkki: <https://www.stjm.fi/uutiset/eu-komissio-toivoo-yritysten-seka-tutkimus-ja-oppilaitosten-sitoumuksia-tekstiiliekosysteemin-siirtymavaylan-toteutukseen/> Viitattu 3.10.2023.

Ympäristöministeriö (2022) [Kiertotalouden edistäminen - Ympäristöministeriö](https://www.ymparisto.fi/documents/download/14923/1.-Tekstiilien-tuottajavastuu-jatedirektiivin-muutosehdotuksessa-Johanna-Routio-ymparistoministerio.pdf) Viitattu 3.10.2023.